

союзу РФ, Білорусії та Казахстану обмежує державний суверенітет, оскільки тут діють наднаціональні органи. Але в ЄС теж є часткове позбавлення країн національного суверенітету.

Слід враховувати також перспективні переваги для України в результаті приєднання до Митного союзу СНД, зокрема, забезпечення ефективного функціонування вільної торгівлі з державами-членами, можливість переходу до більш розвинutoї форми зближення – Єдиного економічного простору, що дозволило створити спільний ринок товарів та послуг, робочої сили, капіталу.

За даними служби статистики України, у 2011 р. обсяги експорту товарів до країн СНД становили 38,3 % від загального експорту, Європи – 27 % (у т.ч. до країн ЄС – 26,3 %), Азії – 25,9 %, Африки – 4,9 %, Америки – 3,7 %. Отже, на сьогодні найбільшими торговельними партнерами є країни СНД та Європейський Союз.

Таким чином, відповідь на запитання, якому вектору економічної інтеграції України надати перевагу – в ЄС чи Євразійській, не повинен містити взаємовиключення. Україна має національні інтереси і на Заході, і на Сході. Тому необхідно знайти оптимальний варіант їх об'єднати та інтегруватися в обох напрямках.

Використана література:

1. Закон України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” (<http://www.zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg:2411-17/>)
2. Конституція України (<http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nweg:254%EA%2F96%E2%F0P321891910291532>).
3. Геєць В. Ліберально-демократичні засади: курс на модернізацію України // Економіка України – 2010. – № 3 – с. 4-20.
4. Лібералізм та модернізація (за матеріалами “круглого столу”) // Економіка України – 2011. – № 8 – с. 4-25.
5. Лайчак М. Про філософію ЄС і позитивну атмосферу // День – 2011. – № 195-196.
6. Лук'яненко Д. Г., Поручник А. М., Столярчук Я. М. та ін. Національні пріоритети антициклічного регулювання економіки України. Антициклічне регулювання ринкової економіки: глобалізацій на перспективу. – К. : – КНЕУ, 2010. – с. 334.
7. Зовнішня торгівля товарами за 2011 рік // експрес-випуск. Державна служба статистики України – 15.02.2012 р.

Аннотація

В статті вивчається сучасне становище і перспективи інтеграції України в Європейський Союз і Євразійський Союз. Обґрунтовано багатовекторний курс інтеграції України, проаналізовані переваги і ризики вступлення України в Таможенный союз Росії, Білорусії і Казахстану, а також заключення Співдоговора про зону вільної торгівлі з Європейським Союзом.

Annotation

The article turns the current state and prospects of Ukraine's integration into the European Union and the Eurasian Union. Grounded multi Ukraine's integration policy, analyzed the benefits and risks of Ukraine's accession to the Customs Union of Russia, Belarus and Kazakhstan as well as concluding a free trade zone with the European Union.

УДК 338.431:334.758.4(477)

Шульга О. А.

АГРОХОЛДИНГИ В УКРАЇНІ: ШАНСИ ТА ЗАГРОЗИ

Поки вирішується питання із зняттям мораторію і запровадженням ринку земель сільськогосподарського призначення, набувають актуальності питання функціонування і розвитку в Україні агрохолдингів. Їх виникнення пов'язують з недосконалістю у функціонуванні економіки та відсутністю необхідних правових і інституційних умов ведення ефективного бізнесу. Становлення агрохолдингів в Україні почалося приблизно з 2000 року. Саме тоді у результаті припливу капіталу з офшорних зон почали утворюватися надвеликі промислово-фінансові групи.

Свої “земельні банки” вони розпочинали формувати за напівлегальними схемами. Найбільш поширеними способами обходу мораторію були: укладання попереднього договору купівлі-продажу з умовою, що він повністю вступить в силу після закінчення мораторію; оформлення довіреності з правом розпорядження землею; укладання договору оренди з подальшим правом першочергового викупу тощо. Однак, після прийняття у 2006 році Закону України “Про внесення зміни до Земельного кодексу України”, за яким угоди з купівлі-продажу землі визнавалися недійсними, активність агрохолдингів з відчуження земельних часток дещо знизилася. Але через відсутність реальних дій з боку держави через деякий час схеми відчуження земельних часток із деякою модифікацією знову активно почали втілюватися у життя.

У 2008 році з причини пролонгації мораторію на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення та у результаті фінансової кризи відбулося зростання витрат на утримання набутих агрохолдингами земель. Це змусило власників та орендарів великих земельних масивів позбуватися частини підконтрольних земель. У 2008-2009 роках холдингові структури почали формувати свої “земельні банки” вже за рахунок придбання більш “слабких” агрохолдингів [2, с. 22-23].

За попередніми оцінками в Україні функціонує понад 60 великих холдингів, які контролюють понад 6 млн. га, або близько 24% ріллі. До 2015 року, за прогнозами експертів, їх кількість зросте до 200-300 [3, с. 140]. Найбільшими з них є: ТОВ "Українські аграрні інвестиції", група компаній "Агрохолдинг Мрія", ВАТ "Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча", ДП "Нафком-Агро", ЗАТ "Агротон" та ін. Це переважно великі промислові, торгові, фінансові підприємства-компанії, які займаються сільськогосподарським виробництвом або з метою забезпечення власного виробництва сировиною, мінімізуючи матеріальні витрати та забезпечуючи вищі доходи, або з метою диверсифікації фінансових ризиків при розміщенні фінансового портфеля, щоб забезпечити повернення раніше виданих кредитів. Тобто до агрохолдингів належать переважно несільськогосподарські компанії, для яких сільськогосподарське виробництво не є профільним видом діяльності.

Великі розміри агрохолдингів щодо площі, яку вони використовують, дозволяють їм отримувати "ефект від масштабу", що досягається за рахунок економії на постійних та змінних витратах; поглиблювати спеціалізацію, ефективно використовувати спеціалізовану техніку та висококваліфікований персонал. Це сприяє формуванню вищого рівня конкурентоспроможності як продукції, яку вони виробляють, так і самого підприємства, що, зрештою, дозволяє їм займати кращі і стабільніші позиції на ринку відповідної продукції. Замкнутий ланцюг виробництва кінцевого продукту забезпечує агрохолдингам порівняно з іншими структурами вищу економічну і фінансову стійкість та нижчий рівень ризикованості вкладення інвестицій.

До переваг агрохолдингів слід також віднести: залучення висококваліфікованих кадрів; інтенсифікація і диверсифікація виробництва; доступ до пільгових кредитів і дотацій; поєднання виробництва з переробкою і реалізацією сільськогосподарської продукції; великі експортні можливості та ін. До того ж, в агрохолдингах внаслідок формування мережевої структури між підрозділами підприємства є можливість реалізації продукції всередині такої структури, спільного використання ресурсів та поглиблення переробки сільськогосподарської продукції. Це дозволяє їм уникати посередників та, як наслідок, акумулювати більшу масу прибутку. Високі кінцеві результати діяльності цих вертикально-інтегрованих структур обумовлюють у них вищий рівень орендної плати за земельні частки та заробітної плати їх працівників.

Однак, агрохолдинги не позбавлені певних негативних рис. Зокрема, вони часто незацікавлені у значному інвестуванні безпосередньо у сільськогосподарське виробництво. Відсутність державних гарантій не створює в них стимулів до укладення договорів оренди на тривалий період, а тому вони незацікавлені у раціональному використанні орендованих земель, ведуть виснажливе землеробство, не дбають про збереження та підвищення родючості ґрунтів. Відомо багато випадків постійного вирощування ріпаку і соняшнику на одній і тій самій площі.

Крім того, агрохолдинги витісняють з ринку оренди землі інші форми господарювання на селі, що породжує ряд соціально-економічних проблем та підвищує рівень соціальної напруги в сільській місцевості. Серед таких проблем, зокрема: припинення існування сільськогосподарських підприємств; зростання кількості безробітних серед сільських жителів, які були зайняті в сільськогосподарському виробництві, і як результат – зменшення фінансування на створення і фінансування сільської інфраструктури від сільськогосподарських підприємств, які припинили своє існування. Таким чином, з одного боку, агрохолдинги, використовуючи високопродуктивну техніку та сучасні технології, забезпечують вищу продуктивність праці та вищі доходи своїх працюючих, але, з іншого боку, вони призводять до зростання кількості безробітних на селі.

Існує реальна загроза монополізму агрохолдингів як у сфері оренди землі, так і у сфері купівлі землі у випадку запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення. Це, у свою чергу, призведе до їх монополізму на ринку сільськогосподарської та агропродовольчої продукції.

Таким чином, агрохолдинги концентрують у своїх руках великі земельні масиви, часто в різних регіонах, та спеціалізуються на вирощуванні високорентабельних сільськогосподарських культур. При цьому вони фактично не виявляють інтересу до тваринництва, ведуть виснажливе землеробство, не дотримуються сівозмін, не займаються переробкою сільськогосподарської сировини на місцях ведення сільськогосподарського виробництва. Крім того, маючи більші технічні та фінансові можливості, вони витісняють з ринку оренди землі частину сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств, внаслідок чого на селі зростає безробіття, не відбувається фінансування сільської інфраструктури. Це пов'язано з тим, що агрохолдинги, на відміну від сільськогосподарських підприємств, не сплачують податків до місцевих бюджетів, їх сплачує головна структура за місцем реєстрації. Тому необхідно вирішити питання, пов'язані з розмірами їх землекористування та можливості їх залучення у тваринницьку галузь.

Отже, можна виділити наступні шанси та загрози діяльності агрохолдингів.

Шанси для аграрного сектора від функціонування агрохолдингів:

- підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції;
- зменшення ступеня фінансової ризикованості аграрного бізнесу;
- розвиток соціальної інфраструктури та вирішення соціальних проблем на селі.

Загрози від діяльності агрохолдингів:

- виснаження земель;

– формування великих земельних латифундій;
– монополізм агрохолдингів на ринку сільськогосподарської та агропродовольчої продукції;
– у разі несприятливих економічних умов відплив капіталів із аграрного сектору у інші прибутковіші сектори економіки.

У зв'язку з наявністю в агрохолдингів великої кількості як позитивних, так і негативних рис, необхідно їх подальший розвиток спрямувати у сільськогосподарське виробництво та надати перевагу поширенню кооперативів, як їх альтернативи. Така позиція не суперечить досвіду розвинутих країн, де ключова роль в організації великого товарного виробництва належить не приватному капіталу, а державі, яка стимулює виробників до об'єднання. Тому там функціонують регіональні кластерні агропромислові об'єднання на кооперативних засадах із замкненим циклом виробництва, зберігання, переробки і реалізації продукції.

Використана література:

1. Андрійчук В. Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку : [монографія] / В. Г. Андрійчук. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. – 216 с.
2. Бородіна О. М. Агрохолдинги як база формування корпоративного аграрного устрою в Україні / О. М. Бородіна, А. О. Гуторов // Економіка АПК. – 2012. – №11. – С. 21-28.
3. Данкевич А. Є. Передумови та основні принципи розвитку агрохолдингів / А. Є. Данкевич // Економіка АПК. – 2011. – №5. – С. 139-147.
4. Данкевич А. Є. Розвиток інтегрованих структур у сільському господарстві : монографія / А. Є. Данкевич. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 350 с.
5. Дем'яненко С. Агрохолдинги в Україні: процес становлення та розвитку / С. Дем'яненко // Економіка України. – 2009. – № 12. – С. 50-61.
6. Дідус С. М. Агрохолдинги в Україні: особливості становлення та розвитку / С. М. Дідус // Економіка АПК. – 2011. – № 12. – С. 96-101.
7. Черевко Г. Агрохолдинги в агробізнесі України: шанси та загрози / Г. Черевко, А. Колодій // Аграрна економіка. – 2012. – Т. 5. – № 3-4. – С. 3-9.
8. Черевко Г. Агрохолдинги як нові організаційні форми крупно товарного господарювання в агробізнесі України / Г. Черевко // Аграрна економіка. – 2012. – Т. 5. – № 1-2. – С. 36-42.

Аннотація

Раскрыты механизмы формирования агрохолдингов в сельском хозяйстве, отражены преимущества и недостатки их деятельности, научно обоснованы рекомендации относительно перспектив дальнейшего развития.

Annotation

In the article the mechanisms of forming of agricultural holdings are exposed in agriculture, advantages and disadvantages of their activity are reflected and scientific guidelines for the further development are suggested.